संपादकीय

कवी ना. धों. महानोर

नाधींची कविता असे कष्ठी कष्टाची कहाणी ती जन्मली तीच मुळी शेतात, शेतमजुरीच्या पोटी जन्मलेल्या नामदेवास जगीन कसतानाच कविता गाण्याची पोटजन्मलेल्या नामदेवास जगीन कसतानाच कविता गाण्याची पोटजन्मलेली. मातळात. मराठी साहित्यातील अंगणात तिला स्थान मिळावे म्हणून नाधींनी तिच्यावरची धूळ झटकली नाही की तिला नागर अंगडया-टोपडयात बसवले नाही. नाधींच्या कवितेचे, जगीन पर्यायाने आपण मराठी वाचकांचे, सुदैव असे की पुर्वज-पुण्यात्मतच्या कवितेची वातावरणापासून दूर असूनही नाधींच्या कवितेतल्या गंधाची दखल साहित्य व्यवहारने घेतली. त्यातल्या नाधींच्या, असरतलीये रास्त बोलुक झाले आणि विश्वपंढरी एसी कापण्यसैच जवळ करणाऱ्या जगाने तिला दार दिली. जैत रे जैतच्या जन्म हा त्यातून झाला. या गाण्यातले काय असरत करकरीत आहे कारण आधी धून बांधून त्यावर शब्द बेतलेले नाहीत. गंगेसवर कुटुंबीय, डॉ. जयवर पोत असा अनेकांच्या एका कवितेने जगीन कसले प्रश्न साम्तिले ऐसे आणि नाधींची कविता अ-नागर भाषना अंगात गाडिया भिजला डोंगिया म्हणत मन जमातिली सर, अंग भीजीन यासले तरी बोलु लागली. आपल्याकडे एखाद्याला एकात कवाच मोठे यश मिळाले की पाठोपाठ लाख साम्यात्मना मुलीची मागणी जोमात होते. नाधींच्या बाबतही ती झाली. तशी अन्य कवी गाण्री नाधींनी लिहिलीही. पण जैत रे जैतपेक्षा लावणी कवितेस मोठे यश मिळाले ते माडया आजोबाच्या गाण्यांनी. त्याआधीही मराठी लावणीत 'बुगडी माझी सांडली गं, अशी तहार केली मैत्री, 'तुझ्या उसाला लागल कोल्हा असा शाप दिला गेला, 'पदरावरी जरतारीचा शेर नाचत हा आज अशी मागणी केली गेली. पण नाधींची लावणी 'राजसा जवळि जरा बसा असे सांगते आणि लावाबई ती तालात व ती गातात व ती ऐकत असताना ती ती हातात घसरून घसरी बसवते. 'या दिशी कमणि दिला दिवा, दिवला माझा चुडा.. कहर भवतात हे मात्र कवाचा आणि संगावसाही ती लाजत नाही. कवी म्हणून नाधीं कधर भाषवान. कारण अवांत योग्य टप्पावर पुर्ण, शब्दरुप पावर, गोविंदराव तळवलकर अशी साहित्य-संस्कृती व्यवहारात दबदबा असलेली एकाधेका एक मोठी व्यक्तिमत्वे त्यांच्याकडे आकृष्ट झाली. अलीकडील शरदराव सोडले तर पुर्ण, गोविंदराव इथलीही ग्रामीण जगण्याशी संबंध तसा कमीच. या सर्व महानुभावांचे घरसंसोवत नाधींकडे येणेजाणे जवळजवळ वाढले तसतशी मध्यमवर्गीय रावत नाधींच्या कवितेची उठबसही वाढली. मराठीतील नागरकीही साहित्यव्यवहारात तोपर्यंत कथाकथनापुरते आकृष्ट होतात, त्याहीं अधिक विकिसकांशर ना. रं. बोरडे यंरि मोजकेच साहित्यिक गाहीत, कवितेत त्यातही ग्रामीण भाग तसा कमीच. त्यामुळे नाधींच्या कवितेचे अनेकांना आकर्षण असेल. त्यांनी 'मुके आते न्हाण, रनवाऱ्यात उधाण असे सांगणारी गोरे उन, पिसार राघु, बिलिजावे डोळे, रातझडीचा पाऊस, सारी रैरीत अनुपवांनी, नाधींचा शब्द वापरायचा तर, लव्हलटेली शब्दकळा काव्यप्रेमींवर नेहमीच गारुड होऊन राहिली. ते गारुड अबेपर्यंत होते आणि त्यांच्यानंतरही ते राहील. असी हमी देता येते कारण साधारण - वर्षापूर्वी लिहिलेल्या त्यांच्या रनातला तसाच आजही वाचायाला यातात. शहरीकरणाच्या रेट्यात मागासांच्या आयुष्यातले रान संजसले नसलेले होते जोडत तसतशी नाधींच्या कवितेची मुळे आपल्या मगतं अधिकाधिक खोलवर रुजतील.

तुकोबांची अमृतवाणी भाग-१५२३

तुका म्हणे एकाएकीं वरानन
दुजें तेथें भिन्न असूम्र नें - १

पाकवा नस्तात्रा किंवा कष्ण कवाची तयारी नस्तांनाही अपेक्षेना एका राहीन किंवा तात्काळ मोठे यश वाटत असते त्यावरूनेवर आपण अधे योग्यता नस्तांनाही एखाद्या यशे असनांवर किंवा नस्तांचा खुशीवर जाउन बस्तो योग्य नस्तो. आपल कष्पूर्वक किंवा आपल्या योग्यतेपमणे एखादे आलग, खुशीं मिळवणे योग्य असते. हे जरी खरे असले तरीही अनेक लोक चुकीच्या पध्दतीने एखादे यशाला मिळवतात. त्यावरूनेवर अपेक्षेनेला उलगवत संघीचा दुरुपयोग करतात. अशी दुरुपयोग करण्याची वृत्ती केवळ राजकारणातच आहे असे नाही, तर ही वृत्ती काही प्रमाणात का होईना आपल्याभोवतीसुध्दा आहे. त्या संत महात्म्यांचा यशि एवढा आदर असतो त्यामागचे कारण हेच होते. कार्यात्मातील सर्व तत्तांनी, मंडळ अधिकारी, तलाठी, कोतवाल यांचे अभिनंदन करतो. आपल्या कार्यालयाचे कामकाज अधिक गतिमान होण्यासाठी आपण सर्वांनी सहकार्य करावे. असे आवाहन जिल्हाधिकारी निरज कुमारसिंह बिर्ला यांनी केले आहे. ते नागपूर जिल्हा प्रशासनाच्या पंचवीस वर्षांतील आलेल्या बदलांचा आढावा घेणाऱ्या 'पंचवीस वर्षांचा प्रवास' या विशेष कार्यक्रमात बोलत होते. यावेळी व्यासपीठावर अपर जिल्हाधिकारी (सामान्य) डॉ. विजय देशमुख, उपजिल्हाधिकारी (रोहयो) डॉ. संजय कोलते, उपजिल्हाधिकारी (महसूल) डॉ. अनिल गेडाम, उपजिल्हाधिकारी (सामान्य) डॉ. विजय काकडे, उपजिल्हाधिकारी (सामान्य) डॉ. विजय लोखं